

A Szentendre-brand

Beszélgetés Prosek Zoltánnal,
a Ferenczy Múzeumi Centrum vezetőjével

ÁCS BÁLINT

Meglehetősen viszontagságos időszakban került a Ferenczy Múzeumi Centrum (FMC) élére, ugyanis az év elején derült ki, hogy a szentendrei önkormányzat drasztikus mértékben megvágta az FMC költségvetését, s emiatt szinte teljesen ellehetetlenült a múzeum működése. Prosek Zoltánnal tervekről, múltról és jövőről beszélgettünk.

Hol tart most a helyzet? Mi lesz az FMC sorsa?

PROSEK ZOLTÁN: Egyik múzeum léte sem állandó. Mindegyikük küzd az elismertségért és a fennmaradásért. A Ferenczy Múzeum is egy ilyen intézmény, de azt látni kell, hogy Szentendre művészeti öröksége és az intézményi struktúra sokkal nagyobb léptékű, mint amit ez a város fenn tud tartani. Mennyiségileg annyi filiálé tartozik az FMC felügyelete alá, mint amennyi kiállítóhellyel például a Rómer Flóris Múzeum rendelkezik. Mindemellett jelentős a régészeti anyag is, mert habár városi fenntartású az intézmény, megyei szinten látja el a feladatát.

Már többször felvetődött, hogy esetleg hozzá kéne nyúlni a kismúzeumok hálózatához. Ugyanis ezek összességükben egymástól távol lévő pontok a városban, és nehezen átjárhatóak, illetve nem adnak teljes képet arról, hogy mi is az a szentendrei festészet. Az idelátogató két-három óra alatt jó esetben egy múzeumot tud megtekinteni, ha egyáltalán múzeumba megy. Minden szempontból át kell alakítania ezt a városnak. Ez volt a kiindulópontja annak is, hogy most milyen költségvetést állapítsanak meg első

körben, de ez persze még alakulóban van. Szentendrének nagyon fontos az intézmény, fenn is fogja tartani, de most ki kell dolgozni azt, hogy ezt a rendszert miként lehet egy kisebb, innovatívabb, kompaktabb, igazi városi múzeummá alakítani, amely egyben kitekint országos, regionális és a későbbiekben nemzetközi szintekre is. Nagyon intenzív folyamatot él meg most az intézmény. Volt egy átmeneti időszak, amikor egy kicsit anyátlanokká váltunk. Remélem azért, hogy ez megszűnt, de még nem vagyunk a folyamat végén.

Miként sikerül együttműködni az önkormányzattal, a képviselőtestülettel? Ők mennyire nyitottak a kompromisszumok keresésére?

PZ: Nagyon jó az együttműködés. Folyamatos az egyeztetés, az információcsere. Tisztában vannak a folyamatokkal, a lépésekkel, amiket most végzünk. Eddig nem tudtak úgy rálátni az intézményre, ezt most rendbe raktuk.

Miként befolyásolta az igazgatói pályázatra történő jelentkezését a múzeum körül kialakult krízis?

PZ: Maga a kiírás nem vonatkozott arra, hogy milyen állapotban van az intézmény. Én úgy írtam meg a pályázati anyagomat, mintha egy problémáktól mentes intézménynek a kiírását olvastam volna. Amellett az anyagomban voltak olyan

PROSEK ZOLTÁN

elemek, melyek a krízis, a reorganizáció ellenére is megvalósíthatóak. Habár nem szerencsés a vírushelyzet, ez a szituáció lehetőséget ad az intézmény számára, hogy ki tudjon dolgozni egy fenntartható modellt, és fel tudjon készülni a jövő évre. Ezt az évet teljesen felülírta a járvány, és készenléti üzemmódba kényszerült a múzeum. Lesznek ugyan kiállítások, de mint a legtöbb intézmény, mi is egy dobozból fogunk működni.

Ez valóban szerencsétlen helyzet, hiszen a lokális válsággal párhuzamosan a múzeumot ugyancsak megpróbáltatások elé állítja a koronavírus és annak gazdasági hatása. Milyen eszközökkel és platformokon tudja tartani a múzeum a kapcsolatot a közönséggel? Milyen formában tud újraindulni?

állapotban van a Kereskedőház épülete. Ennek ellenére ott egy múzeumi shopot és egy kiállítóteret fog fenntartani az intézmény, elsősorban a szentendrei művészeknek. Annnyiban más lesz ennek a struktúrája, hogy úgy fog üzemelni, mint egy profitorientált galéria. Ez ugyan szokatlan a hazai struktúrában, sőt talán nemzetközi szinten is. A szentendrei művészeket próbáljuk meg így menedzselni, és amennyire lehet, értékesíteni is. A Kovács Margit Múzeumnál nem lesz változás, az ugyanúgy fog működni.

A tagoltság, töredezettség szintén kritikus pont, amióta megszűnt a megyei múzeumi rendszer. Úgy tűnik, mintha a Ferenczy Múzeum azóta egyfajta identitászavarban szenvedne. Tervezi-e újragondolni ennek a rendszernek a szerepét, identitását vagy új funkciókat adni az egyes múzeumoknak?

PZ: Egy olyan városi múzeum lesz belőle, amely igyekszik kezelni és bemutatni a szentendrei művészet 110 éves múltját. Nem épít saját brandet, hiszen Szentendre maga a brand. Ezt kell kiaknázni. A múltat, a hagyományt pénzzel nem, csak idővel lehet megvásárolni, és ezzel az idővel kell nekünk is gazdálkodni. Az FMC intézményi pozíciója módosulhat a markánsabb vállalással. Az egyik célkitűzésünknek azt tartom, hogy a jelen körülmények között, azokhoz igazodva definiálja újra önmagát, keresse meg helyét és releváns kapcsolódási pontjait az öt körülvevő kulturális-társadalmi közegehez. Fontos és időszerű egy felelősségteljes, belső szakmai tapasztalatokon és külső, elméleti kérdésfelvetéseken alapuló vita követése, kialakítása, mely úgy gondolom, magával vonja egy új szellemi közeg kialakulását, differenciálja az adott múzeumi feladatköröket, és biztosítja az elvárásoknak megfelelő munkát, harmonikusan alakítja át a meglévő múzeumi struktúrát. Az FMC nem egy trendsetter intézmény. Az FMC-nek a presztízsét növelő, sztenderdeket követő, kanonizáló, megkerülhetetlen múzeumná kell válnia. Az intézménynek a hazai szintér művészetét méltó módon, adekvát kontextusban kell bemutatnia, és képesnek kell lennie a

PZ: Nem vagyunk a folyamat végén. Másrészt még nincs határozat arról, hogy mikor tudunk nyitni, továbbá sok minden más is befolyásolja, hogy miként gondolkodjunk a továbbiakban. Nem csak mi, az összes intézmény újraírta a programját. Ugyancsak nem tudni, hogy mi fog történni ősszel. Ezért úgy látom, hogy a legtöbb intézmény a saját gyűjteményéből próbál gazdálkodni, illetve a hiányosságokat pótolják. Ilyen például a gyűjtemények digitalizálása. Most nagyon aktuálissá vált, hogy ki-ki virtuálisan rögzítse a kiállításokat. Ezt tesszük mi is. A Ferenczy Noémi-kiállítás gyakorlatilag csak két hétig volt nyitva, de egy virtuális séta segítségével mindenki számára láthatóvá vált. Remélem, majd eseményeket is tudunk mellé rakni. A kismúzeumokat is teljesen újraépítjük arra az időre, ameddig digitalizáljuk a kiállításokat. Ha már magukat a kiállítóhelyeket nem tudjuk fenntartani, legalább virtuálisan megtekinthetők lesznek a tárlatok.

Miként ön is érintette, visszatérő problémaként merül fel az aczéli kultúrpolitika örökségeként megmaradt, egyéni életműveket bemutató kismúzeumi rendszer. Amellett, hogy fenntartásuk hatalmas költségeket emészt fel, ezeknek az állandó kiállításoknak a bemutatási módja sok esetben egyre nehezebben képes megszólítani a látogatókat. A korábbi igazgatók programtervében is kiemelkedő helyen szerepelt ennek a problémának a megoldása, de csak tűzoltás és félmegoldások születtek. Ön milyen szerepet tulajdonít ezeknek a múzeumoknak, miként képzelel el a jövőjüket?

PZ: Ma hozzátartozik a városhoz és az arculatához a sok kis múzeum. A maga idejében óriási siker volt. Kérdés, hogy ez kényszerű örökség-e, vagy példaértékű projekt valósult-e meg annak idején. Mindenesetre létezik, a maga módján működik, tehát fenntartása, a fenntarthatóságának, a fenntartásának mikéntje, továbbgondolása folyamatosan aktuális probléma. Mindig felvetődött a kérdés: az egyéni múzeumok együtt mennyire reprezentálják „a festők városának” modern kori művészettörténetét, kevés vagy éppen több mint elég négy-nyolc (éppen mikor mennyi van nyitva), egymáshoz közel eső, de együtt át nem fogható állandó kiállítás a Szentendre-jelenség bemutatásához. Az úgynevezett szentendrei festészetet reprezentáló, átfogó „projekt” nem jött létre.

Vannak kötelezettségeink a Kmetty és a Czöbel Múzeumhoz tartozó programok kapcsán, melyeket végig kell vinnünk. Viszont vannak komoly veszteségeink is, amelyekkel a továbbiakban már nem igazán tudunk mit kezdeni. Ilyen a Barcsay Múzeum, amelynek rendbehozatalára nem lesz mód. Hasonló probléma adódik az Ámos Imre – Anna Margit Emlékmúzeumnál is. Emlékeim szerint háromszor volt próbálkozás a vizesedés és gombásodás megakadályozására. Egyáltalán nem látom a lehetőségét az épület megmentésének, mert olyan helyen van, ahol ez a probléma mindig fenn fog állni. A Czöbelt tovább fogjuk csinálni Barki Gergellyel, folytatva a gyűjtemény évenkénti újrendezését, és időszakosan sor kerül majd a két háború közötti művészek bemutatására is.

A Kmetty Múzeum esetében is van már egy kötött program, de valószínűleg nem tudjuk a továbbiakban fenntartani ezt a kiállítóhelyet. A legnagyobb problémát mégis a főtéren lévő Képtár okozza. Rendkívül rossz

művészettörténet-írás és a kurátori praxis nemzetközi diskurzusaihoz csatlakozni, hogy az intézmény megtalálja a lokális és a regionális közötti egyensúlyt.

Egy komplex gondolkodási központban gondolkodunk, de közben hajlunk a reflexióra, és a tudományterületek folyamatos historiográfiai szemléletét elegyítjük a gyűjteményi, feldolgozási és időszaki kiállítási tevékenységgel. Mindeközben experimentálisnak, kezdeményezőnek, generátornak igyekszünk lenni. Mindezt egy tágabb, toleránsabb művészet-fogalomban, ismeretterjesztő, vizuális nevelési, múzeumpedagógiai programok révén lehetőleg diszkurzív, oktató, kérdésfelvető, amennyire lehet, vitatkozó formában prezentálva.

Kiemelte, hogy nagy súlyt kap majd Szentendre múltjának a feldolgozása. Közben állandó kritika éri Szentendrét, hogy a város jóformán csak az emlékeiből él, és hogy nem igazán tud kilépni ebből a gondolkodásmódból.

PZ: Én nem így látom, s nem tudom, hogy mire alapozzák ezt.

Arra gondolok, hogy a fiatal és a középgenerációhoz tartozó művészek bemutatkozási lehetőségei korlátozottak, és munkásságuk szinte láthatatlan a nagyobb intézményekben.

PZ: Én úgy látom, hogy a múltunkat kell feldolgozni, és a város, a múzeum a mai napig adós ezzel. Emellett természetesen az is adósság, hogy kisebb-nagyobb művészeti csoportosulások működnek a városban, akik nem vagy csak részben kaptak bemutatkozási lehetőséget. Ez, ugye a városnak az adottsága, hogy itt rengeteg művész van. Más város „szerencsésebb”, hogy kevesebb művésszel kell foglalkoznia, és könnyebben meg tudja valósítani azon kívül is a programját. Itt külön figyelmet kell szentelni arra a sok művészre, aki itt él.

A pályakezdők első bemutatkozási lehetőségét és az első katalógushoz jutást nagyon fontosnak tartom. De képviselve lesznek a középgeneráció művészei, illetve sok hiánypótló retrospektív kiállításban gondolkodunk: Altorjay, Attalai, Bartl vagy Krizbai, de lehetne tovább sorolni. Az elkövetkező öt évben három-négy retrospektív kiállításunk lesz. Továbbá megemlíteném az Európai Iskola és a KÚT történetét feldolgozó tárlatokat vagy Kádár Béla retrospektív kiállítását, de emellett remélhetőleg lehetőség lesz arra, hogy kitekintsünk külföldre is. A Daimler- és a Ruppert-gyűjteményt szeretném majd idehozni, illetve egy Tapies-, egy Uecker- és egy Kabakov-kiállításban is gondolkodunk. Emellett bemutatkozási lehetőséget fognak kapni cseh, szlovák, szerb és horvát alkotók is.

Valóban igaz, hogy mai napig hiányzik a „szentendrei művészet” történetét, fogalmát bemutató gyűjteményes állandó kiállítás. Milyen tervek vannak a helyi törekvések egységes áttekintésére? Megvalósulhat-e a régóta tervezett „Szentendrei Művészet Múzeuma”?

PZ: Megvalósítjuk ezt a múzeumot. Most még csak szárnypróbálgatást tervezünk egy időszaki tárlat formájában, de a Malom északi része erre van szánva a programban. Nem állandó jelleggel, hanem félig állandó kiállítások keretében, egyfajta „művek mozgásban” jellemezné – az állandó kiállítás kifejezés szemantikai potenciáljának újradefiniálása és az FMC gyűjteményének elérhetővé tétele érdekében.

Milyen ambíciókkal pályázta meg az igazgatói pozíciót? Milyen kötődése van a városhoz?

PZ: Szentendrei vagyok. Ismerem az intézményt, ismerem a várost, ismerem a problémákat. A nehézségek mellett kihívásnak tekintettem, hogy a saját elképzeléseimet miként tudom megvalósítani ebben az intézményben.

Mennyiben tekinti folytonosnak a pályáját a Győri Városi Képtár, illetve a Paksi Képtár után? Mennyire alkalmazható a korábban megszerzett tudás, intézményvezetési stratégia, szemléletmód Szentendrén?

PZ: Nincsenek egyforma intézmények, szóval nem írhatok egy pályázatot három különböző intézményre. Miközben akik pályáznak, általában egy dologban gondolkodnak, és azt próbálják ráültetni az adott pályázatra. Én egy konstruktív-konkrét művekre, minimal artra összpontosító tematikus intézményből jöttem át. Mindamellett már akkor bennem volt az a gondolkodás, ami a Ferenczy Múzeumban meg fog valósulni. Az a kiállítási struktúra, amit ott kipróbáltam, az ugyanúgy át lesz ide ültetve. Minden egyes intézményi strukturális elem piciben ki lett már kísérletezve. Engem az érdekelt, hogy mindezt nagyban is meg lehet-e valósítani. Fontos számomra, hogy költséghatékony legyen az intézmény, illetve mindig az adott szakterület szakembere csinálja az adott kiállítást – ha kell, akkor külső szakember személyében. Ezt lehetett megtanulni a Győri és Paksi Képtár működéséből. Pakson, amely talán az ország egyik legjobb kiállítótérrel rendelkező intézménye, problémamentesen tudtam dolgozni. Amellett, hogy az egy tematikus múzeum volt, és ebből adódóan bizonyos szempontból a saját mozgásterünket is szűkítettük, azt hiszem, egy színvonalas, szakmailag konzekvens, elismert intézményt sikerült ott létrehozni. Győrben más jellegű munka volt, és más jellegű muzeológiai programot kellett végigvinni. Onnan leginkább azt a múzeumi gyakorlatot hoztam ide, amit N. Mészáros Júlia vezetősége alatt tanultam. Ugyancsak szerencsés voltam, hogy közreműködhettem a Vasilescu- és a Radnai-gyűjtemény elhelyezésében, illetve a város kortárs művészeti gyűjteményét is én hozhattam létre. A Győrben működő széttagozódó, apró múzeumokból álló intézményrendszer szintén fontos tanulság volt. Az ottani helyzetből sikerült már némi rálátásra szert tenni a tagoltság okozta problémák megoldására. A két intézményen kívül magángalériák vezetése során szerzett tapasztalatok is befolyásolták a gondolkodásom. Ugyanakkor itt nem egy, a szó szoros értelmében vett piaci intézményben gondolkodom. És hasonló gondolkodást, hozzáállást várok el a kollégák részéről is.

Mi lesz a sorsa az Art Capitalnak? Folytatódni fog? Ha igen, milyen formában kerül megrendezésre?

PZ: A terv az, hogy átalakítva folytatjuk, és jobban integráljuk az intézmény életébe. Nem egy új arculatot építünk a városon belül, hanem magát az Art Capitalt használjuk arra, hogy megerősítsük Szentendre festészetének brandjét, ezt a 110 évet.

A Paksi Képtárban az ön vezetése alatt kulcsszerepet kapott az intézmény társadalmi szerepvállalása és kultúraközvetítő szerepe. Hogyan jelenik meg ez az FMC programjában? Milyen gyakorlatok ültethetőek át Szentendrére? Miként képzeli el a helyi közösség bevonását, a közösségteremtést? Milyen közösségekben gondolkodik?

PZ: A múzeumpedagógiának mindig is prioritása volt nálam. A cél az volt, hogy ha nem is művészetkedvelő, de legalább múzeumba látogató embereket neveljünk ki. Pakson ez elég jól sikerült a remek munkatársakkal. Szentendrén nemrég kezdődött el, amit Pakson már tíz éve megcsináltunk, de nagyon jó irány felé halad a múzeumpedagógia.

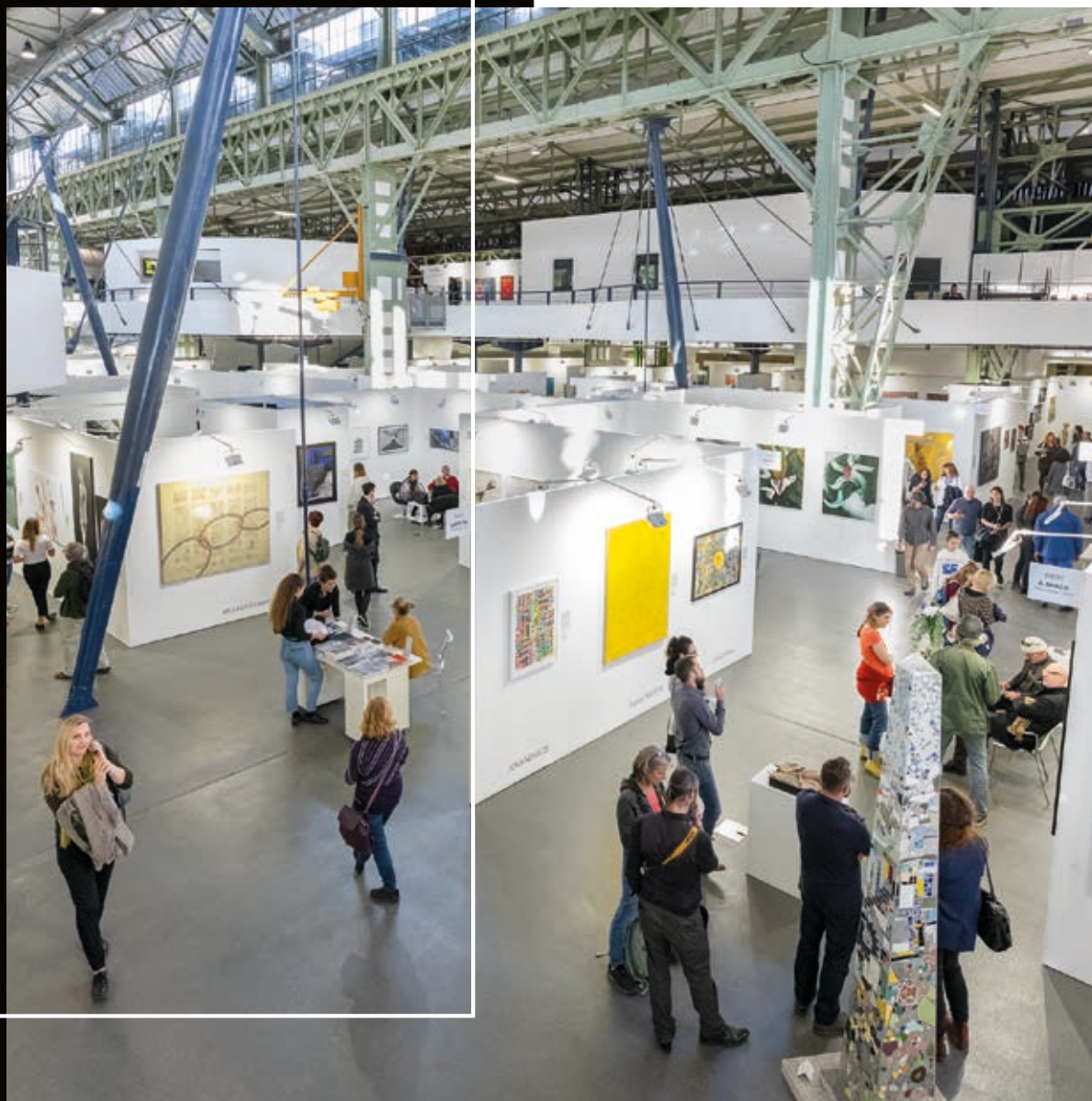
Amiben én gondolkodom, az egy múzeumpedagógiai projektműhely, melynek központját a Vajda Lajos Múzeumban alakítjuk ki, ahol a múzeumpedagógusok a múzeum gyűjteménye, illetve az időszakos kiállítások alapján mintaprojekteket hozhatnak létre. A helyszín is lehetőséget ad olyan ötletek megvalósítására, amelyet a kiállítóterben vagy a foglalkoztatásban nem lehet kivitelezni.

Pályázatának melyik pontját tartja a legfontosabbnak? Melyik az az aspektus, amely alapján felépíti az itteni munkát?

PZ: Fontos, hogy kialakuljon az intézményi portfólió, a konzekvens kiállítási politika és stratégia. Transzparenssé kell tenni az intézményt a partnerek és a fenntartó számára, ez az egyik előfeltétele a fenntarthatóság biztosításának. Fontos a szakmai tevékenység kiegyensúlyozása, fejlesztése, illetve a gyűjteményi alapokra épített, látogatóorientált kiállítások fejlesztése a kiállítási stratégia alapján. Ha ezek mind megtörténnének, akkor nagyon boldog leszek. Karakteresen, kockafejűen kell végigvinni az egész intézményi elképzelést olyan munkatársakkal, akik legalább olyan mazochisták, mint én.

ART MARKET BUDAPEST

2020. OKTÓBER 22-25.
MILLENÁRIS PARK
BUDAPEST

NEMZETKÖZI
KORTÁRS
KÉPZŐMŰVÉSZETI
VÁSÁR